Рябова Єлизавета Сергіївна
Здобувач вищої освіти економічного факультету
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Загорська Дар'я Михайлівна
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна

ЦИФРОВІ ВАЛЮТИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ ПЛАТІЖНОЇ АРХІТЕКТУРИ

Стрімка діджиталізація фінансового простору та перехід до цифрової економіки зумовлюють докорінну трансформацію фундаментальних інституцій, насамперед, платіжної архітектури грошової системи. У цьому контексті концепція цифрових валют центральних банків (Central Bank Digital Currencies — CBDC) постає не просто як нова форма грошей, а як ключовий інструмент модернізації інфраструктури розрахунків. Реагуючи на системні виклики, від децентралізації фінансів до зростання трансакційних витрат у традиційних кореспондентських мережах, центральні банки ініціюють перехід до нових моделей емісії.

Проте, попри активне пілотування CBDC, архітектурний аспект цієї трансформації залишається недостатньо висвітленим: дискусії часто обмежуються технологічними деталями, оминаючи питання зміни ролі банків-посередників та створення нових протоколів прямої взаємодії суб'єктів ринку. Це зумовлює необхідність системного аналізу CBDC саме як структурного елемента майбутньої платіжної екосистеми, що здатен кардинально змінити принципи функціонування фінансового посередництва та ефективність транскордонних операцій.

Мета роботи полягає у дослідженні трансформаційного потенціалу цифрових валют центральних банків як інструменту модернізації платіжної архітектури шляхом виявлення мотивів їх впровадження у сучасних фінансових системах, ідентифікації ризиків, зумовлених перебудовою грошової інфраструктури, а також окреслення перспектив їх функціонування для забезпечення стабільності національних фінансових систем.

Фундаментальним мотивом емісії цифрових валют центральних банків є необхідність адаптації національної грошової архітектури до викликів глобальної цифровізації та посилення монетарного суверенітету. В умовах

стрімкого поширення децентралізованих криптоактивів та глобальних стейблкоїнів приватних емітентів, центральні банки прагнуть зберегти роль публічних грошей як основу стабільності, запобігаючи валютному заміщенню та втраті контролю над грошовими агрегатами. Важливим аспектом посилення суверенітету є забезпечення автономності національної платіжної інфраструктури від зовнішніх операційних ризиків та іноземних платіжних систем.

Паралельно з безпековими факторами, пріоритетним завданням є радикальне підвищення ефективності розрахунків. Трансформація платіжної архітектури через впровадження CBDC дозволяє оптимізувати ланцюжки доданої вартості шляхом усунення надмірної кількості банків-посередників, що суттєво знижує трансакційні витрати та прискорює оборотність капіталу. Використання технології розподіленого реєстру та смарт-контрактів відкриває можливості для створення «програмованих» грошей, що забезпечує автоматизацію платежів та підвищує прозорість виконання бюджетних зобов'язань. Крім того, на макроекономічному рівні цифрова валюта виступає інструментом підвищення інклюзивності фінансового сектора, надаючи населенню безпосередній доступ до безпечної цифрової ліквідності центрального банку, що в сукупності стимулює економічну активність та модернізує трансмісійний механізм грошово-кредитної політики.

Запровадження цифрових валют центральних банків викликає суттєві зміни в роботі всієї економіки. Це впливає не лише на правила грошового обігу, а й на методи державного регулювання, поведінку бізнесу та населення, податкову систему та міжнародні розрахунки. Фактично, CBDC зачіпають усі ключові сфери: від монетарної політики та стабільності банків до інвестиційної активності й управління державним бюджетом.

Оскільки ризики від впровадження таких валют є дуже різноплановими, їх варто розділити за двома ознаками: за рівнем виникнення (мікрорівень, макрорівень та міжнародний рівень) та за їхнім характером (економічні, поведінкові та інституційні). Такий підхід дає змогу оцінити не тільки технічні збої чи фінансові втрати, а й глибші наслідки — наприклад, як зміняться довіра до грошей та роль банків як посередників (табл. 1).

Представлена класифікація дає змогу виявити, що ризики CBDC не є суто технічними чи банківськими загрозами, а мають системний характер, охоплюючи як поведінкові реакції економічних агентів, так і інституційні напруження в контексті перерозподілу монетарної влади.

Світовий досвід впровадження CBDC демонструє перехід від теоретичного вивчення до практичної імплементації, проте з різною

швидкістю та пріоритетами. Основною перспективою для США та Великої Британії є створення цифрового еквівалента готівки з акцентом на технологічну безпеку, тоді як Китай уже масштабує пілотний проєкт «DC/EP» для реального використання в економіці [2].

Таблиця 1

Класифікація ризиків впровадження CBDC за рівнями аналізу та природою

Рівень аналізу	Економічні ризики	Поведінкові ризики	Інституційні ризики
Мікрорівень	Відтік коштів із банківських депозитів	Цифровий банківський набіг у періоди нестабільності	Зміна бізнес-моделі банків, послаблення ролі посередників
Макрорівень	Порушення грошово кредитної трансмісії	Масовий перехід активів у CBDC у кризових ситуаціях	Послаблення довіри до центрального банку через надмірну прозорість
Міжнародний рівень	Бар’єри для трансграничних платежів і капіталу	Валютна конкуренція, обхід регуляторних режимів	Фрагментація глобальної платіжної інфраструктури

Джерело: взято з [1].

Для України та Швейцарії ключовою перспективою є запуск повноцінних національних цифрових платформ (зокрема е-гривні), що дозволить надати їй статус офіційного платіжного засобу. Загалом світовий тренд вказує на поступове визнання цифрових валют центральних банків офіційними платіжними засобами, що забезпечать прямий доступ суб'єктів до державної ліквідності та посилять контроль за операційними цілями регуляторів [3].

Таким чином цифрові валюти центрального банку (CBDC) визначено як інституційну інновацію, що трансформує механізми грошової емісії, роль регулятора та принципи взаємодії з банківським сектором. Впровадження CBDC є стратегічною відповіддю на цифровізацію та конкуренцію з приватними активами, що змінює правила реалізації державного грошового суверенітету через нову архітектуру доступу до активів. Доведено, що цей процес модифікує інституційне середовище грошового обігу та інститути довіри, вимагаючи збалансованого управління ризиками банківської системи та забезпечення технологічної стійкості фінансової інфраструктури. Успішна інтеграція цифрових валют залежить від адаптації нормативно-правової бази та готовності національної системи до переходу на модель програмованих фінансів.

Список використаних джерел:

1. Шаповалов В. О., Гасій О. В., Стеценко В. В., Пухальський Ю. В. (2025) ЦИФРОВІ ВАЛЮТИ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ ЯК ІНСТИТУЦІЙНА ІННОВАЦІЯ В ГРОШОВІЙ СИСТЕМІ, *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. Вилучено з: *ЦИФРОВІ ВАЛЮТИ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ ЯК ІНСТИТУЦІЙНА ІННОВАЦІЯ.pdf*
2. Understanding the adoption context of China's digital currency electronic payment - Financial Innovation. *SpringerLink*. Вилучено з: https://link.springer.com/article/10.1186/s40854-023-00467-5 (дата звернення: 27.04.2026).
3. Хуторна, М. Е., Запорожець, С. В., & Ткаченко, Ю. П. (2021). Цифрові валюти центральних банків: світові тренди та перспективи в Україні. Соціальна економіка, 61, 123-134. Вилучено з doi: https://doi.org/10.26565/2524-2547-2021-61-12.